

Effekten av krig: Posttraumatisk stress och social tillit hos flyktingar

Lyckad integration av flyktingar är en av de mest centrala utmaningarna för Sverige under det kommande seklet. Två viktiga aspekter är att säkerställa att flyktingar som har upplevt krigstrauma är vid god psykisk hälsa och socialt fungerande. I Delmi-rapporten ”Effekten av krig: Posttraumatisk stress och social tillit hos flyktingar” undersöks psykisk hälsa, social tillit och samarbetsvilja hos flyktingar i Sverige och Turkiet. Rapportförfattare är Jonathan Hall, fil. dr. i freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet och Dennis Kahn, fil. dr. i socialpsykologi vid Interdisciplinary Center, Herzliya, Israel.

Bakgrund

De senaste decennierna har Sverige tagit emot ett stort antal flyktingar från krigshärjade länder. Många av dessa bär med sig bördan av traumatiska erfarenheter som kan orsaka så kallad posttraumatisk stress. Erfarenheter av trauma kan också leda till svårigheter att lita på andra människor, att agera på ett altruistiskt och självupppoffrande sätt och att möta andra utan fördomar och förutfattade meningar.

Tidigare forskning har emellertid visat att traumatiska krigsupplevelser även kan leda till ökad tillit, altruism

och samarbetsvilja. En begränsning när det gäller dessa studier är dock att de inte har skilt på tillit och altruism gentemot individer från samma etnoreligiösa grupp och individer som tillhör andra etnoreligiösa grupper. I rapporten undersöks därför om effekten av att ha upplevt krigstrauma varierar beroende på grupptillhörigheten hos individen man interagerar med. Den undersöker också om det land som personen bosatt sig i har betydelse för hur tidigare krigstrauman påverkar den psykiska hälsan och den sociala tilliten.

Syfte, metod och material

Vår rapport har två huvudsakliga syften. Det första syftet är att undersöka värdlandets betydelse för utvecklandet av posttraumatisk stress bland traumatiserade flyktingar. Det andra syftet är att undersöka hur krigstrauma påverkar förmågan till tillit och altruism, både gentemot individer som tillhör samma etnoreligiösa grupp och gentemot individer som tillhör en annan etnoreligiös grupp.

För att undersöka detta genomfördes en studie bland syrisk och irakisk flyktingar i Sverige och Turkiet. Turkiet är det land i regionen som har den största flyktingpopulationen, medan Sverige är ett av de länder i Europa som tagit emot flest flyktingar. Urvalsgruppen bestod av 694 sunniarabiska flyktingar, varav 316 bodde i Sverige och 378 bodde i Turkiet.

I studiens första del mättes deltagarnas upplevelser av krigstrauma och posttraumatiska symptom. Posttraumatisk stress mättes med hjälp av en checklista där deltagarna ombads uppskatta i vilken grad de upplevde sex olika symptom på en skala mellan 1–5, där 1 står för “inte alls” och 5 står för “extremt mycket”. Poängen från de olika svaren summerades sedan och bildade ett index från 1–30. Ett värde på 14 eller mer ses ofta som indikativt för posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Upplevelser av traumatiska händelser mättes med hjälp av Harvard Trauma Questionnaire. Versionen som användes i studien innehåller en checklista med 16 traumatiska händelser som är relevanta för syriska och irakiska flyktingar. Deltagarna ombads ange om de upplevt någon eller några av dessa händelser innan de kom till Sverige/Turkiet.

För att undersöka hur erfarenhet av krigstrauma påverkar den sociala tilliten fick deltagarna utföra olika experimentella spel där de fördelade en summa pengar mellan sig själva och en tänkt interaktionspartner som presenterades som antingen en sunniarab (det vill säga

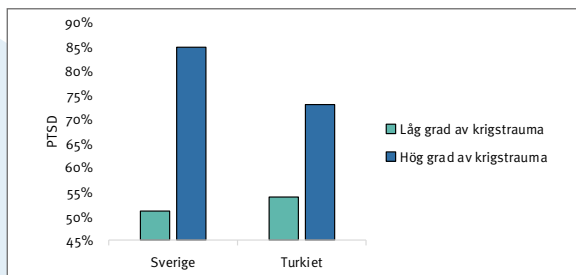
ingrupsmedlem) eller som en shiaarab (utgruppsmedlem). Anledningen till att just dessa grupper valdes är att skilljelinjen mellan sunni- och shiaaraber är en av de mest dominanta i kriget i Syrien och Irak. Genom att fokusera på etnoreligiösa grupper kunde vi även testa tidigare teoribildning gällande prosocialt beteende mot in- och utgrupper.

Spelen är konstruerade så att ju mer man delar med sin partner, desto mer pengar kan man potentiellt tjäna. Att dela pengarna med sin partner kräver dock tillit, eftersom partnern kan välja att behålla alla pengar för sig själv. Genom att studera mönstret i hur deltagarna fördelade pengar mellan sig själva och interaktionspartnern kunde vi utvärdera i vilken grad de litade på den andra och vilken typ av resursfördelning de föredrog. Om deltagarnas beteende skilde sig åt beroende på om motparten var shia- eller sunniarab kunde vi dra slutsatsen att detta orsakats av interaktionspartnerns gruppidentitet. Eftersom placeringen i den ena eller den andra situationen är slumpmässig och övriga variabler är konstanthållna, kunde vi utesluta alternativa förklaringar till observerade skillnader i beteende mellan de olika situationerna.

Resultat

Deltagarna i studien visade höga nivåer av upplevt trauma, 95 procent av deltagarna rapporterade att de hade erfarenhet av åtminstone en traumatisk händelse. Vidare led deltagarna överlag av en väldigt hög grad av posttraumatisk stress och 64 procent rapporterade symptom som ses som indikativt för posttraumatiskt stressyndrom. Flyktingarna i den svenska urvalsgruppen visade dock en större benägenhet att utveckla posttraumatisk stress till följd av sina traumatiska krigsupplevelser, jämfört med deltagarna i det turkiska urvalet. Med andra ord var relationen mellan upplevt krigstrauma och posttraumatiska stressymptom starkare hos flyktingar boende i Sverige än i Turkiet.

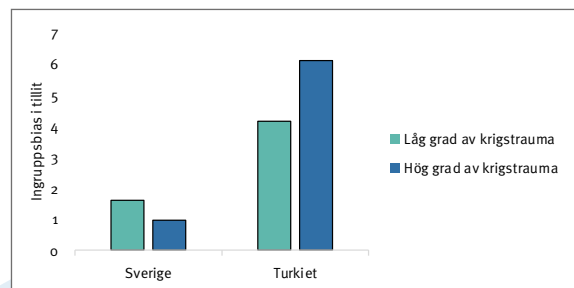
Figur 1. Andel av deltagarna med posttraumatiska symptom som tyder på PTSD beroende på om de utsatts för låg respektive hög grad av krigstrauma

Källa: egna beräkningar

Resultaten från tillitsspelet visade att deltagarna generellt litade mer på människor från sin egen grupp (sunn-araber) än de som tillhörde utgruppen (shiaaraber). Det fanns dock skillnader mellan de svenska och turkiska urvalen. För det första var deltagarna i det svenska urvalet generellt mer tillitsfulla än deltagarna i det turkiska urvalet. För det andra skilde deltagarna i Turkiet mer mellan den egna gruppen och utgruppen, jämfört med deltagarna i Sverige. För det tredje, medan en hög grad av krigstrauma var förknippat med lägre tillit och mer diskriminerande attityder gentemot individer tillhörande utgruppen i det turkiska urvalet, syntes inte några sådana tendenser i det svenska urvalet.

Figur 2. Grad av ingrupsbias i tillit hos deltagare som utsatts för låg respektive hög grad av krigstrauma

Källa: egna beräkningar

Slutsatser

Huvudresultaten från studien kan sammanfattas i två delar. För det första uppvisar flyktingarna i det svenska urvalet en större benägenhet att utveckla posttraumatisk stress till följd av sina traumatiska krigsupplevelser, jämfört med det turkiska urvalet. För det andra var en högre grad av krigstrauma associerat med mer ingrupsbias hos deltagarna i Turkiet jämfört med dem i Sverige. Krigstrauma tycks därmed få olika konsekvenser beroende på värdland. Medan det i Sverige först och främst verkar leda till posttraumatisk stress, verkar det i Turkiet oftare leda till etnocentrism och lägre tillit till individer som tillhör en annan etnoreligiös grupp.

Från ett svenskt perspektiv är därmed den huvudsakliga policyimplikationen att mer resurser och insatser behövs för att mildra posttraumatiska stresssymptom bland flyktingar som upplevt krigstrauma. Vår tolkning av skillnaderna mellan Sverige och Turkiet är att den högre graden av geografisk och kulturell närhet kan ha mildrat

utvecklingen av posttraumatisk stress bland traumatiserade flyktingar i Turkiet. Flyktingars egna föreningar och religiösa samfund kan därför eventuellt spela en nyckelroll i dessa ansträngningar. Insatser som går via sådana

föreningar bör dock observeras för att säkerställa att de inte leder till ökade motsättningar gentemot andra flyktinggrupper eller gentemot majoritetssamhället.

Jonathan Hall och Dennis T. Kahn
Effekten av krig: Posttraumatisk stress och social tillit hos flyktingar
Rapport 2020:3
Hela rapporten finns tillgänglig på www.delmi.se

